بسم الله الرحمن الرحيم

Barış İle Savaş Arasında Tablonun Belirsizliği

Dünya büyük bir uzlaşmaya mı doğru ilerliyor, yoksa görünürdeki barış, uluslararası düzeni yeniden şekillendirme savaşında sadece bir aşamadan mı ibarettir?

Uluslararası siyasi tablo, artık savaş ve barış arasında ayrım yapan geleneksel ölçütlerle okunabilecek bir durumda değildir. Zira askerî çatışmalar tırmanıp büyük güçler üzerindeki ekonomik ve stratejik baskılar artarken; diplomatik temaslar, arabuluculuk girişimleri ve uzlaşmalar hakkındaki konuşmalar da devam ediyor; sanki dünya, bir yandan hazırlıkları yapılan bir savaş, diğer yandan müzakere edilen bir barış olmak üzere aynı anda iki çelişkili durumu birden yaşıyor gibidir.

Ancak en önemli soru, savaşın çıkıp çıkmayacağı değildir; aksine devam eden müzakerelerin gerçekten çatışmaları sona erdirmeyi mi hedeflediği, yoksa yeni bir aşamaya geçmeden önce yüzleşmenin yönetilmesinin ve güç dengelerinin yeniden düzenlenmesinin bir parçası mı olduğudur?

Ukrayna'dan Orta Doğu'ya, Körfez'den Avrupa'ya ve Doğu Asya'ya kadar iç içe geçmiş meseleler üzerinden tabloyu okumak, yaşananların bölgesel anlaşmazlıkları aştığını; gelecekteki uluslararası düzenin doğasını, bu düzenin kurallarını formüle etme ve onun güç kaynaklarını kontrol etme kapasitesine kimin sahip olacağıyla bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır.

Müzakereler mutlaka çatışmanın sona erdiğinin bir kanıtı olmadığı gibi askerî tırmanış da mutlaka topyekûn savaş kararı alındığı anlamına gelmez; zira müzakereler zaman kazanmak, maliyeti azaltmak, tavizler koparmak veya başka bir cepheye odaklanabilmek için bir cepheyi dondurmak amacıyla kullanılan bir araç olabilir.

Buradan hareketle uluslararası gelişmeler, iç içe geçmiş üç süreç üzerinden okunabilir:

Birinci süreç: Özellikle ABD ile Çin arasında, büyük bir çatışmaya girmeden iki ülke arasındaki ilişkilerin yeniden düzenlenmesine imkân sağlayacak geçici uzlaşmalara ulaşma çabasını temsil etmektedir. Nitekim Çin, Amerika ile rekabetin tırmanmasına rağmen, ekonomik ve ticari kapasitesini tüketen doğrudan bir savaşa girmeye istekli görünmemektedir. ABD ise bu durumu ticaret, teknoloji ve nadir toprak elementleri dosyalarında Çin'den tavizler elde etmek için bir fırsat olarak görebilir ve bunun karşılığında diğer dosyalarda kolaylıklar veya mutabakatlar sunabilir.

Ancak kısmi uzlaşma, mutlaka stratejik uzlaşma anlamına gelmez; zira taraflar bazı çıkarlar üzerinde anlaşabilirken, uluslararası sistemin liderliği konusunda rekabet etmeyi sürdürebilirler.

İkinci süreç: Dünyanın kargaşa ve birçok çatışma durumu içerisinde kalmasını temsil etmektedir; böylece rakip güçlerin ABD'den bağımsız stratejik

bir denge kurmaları engellenmiş olacaktır. Bu da "Önce Amerika" mantığıyla örtüşmektedir; zira Washington, çıkarlarını ve uluslararası konumunu korumaya çalışmakla birlikte ABD içinde üstlendiği doğrudan maliyetleri de azaltmaya çalışmaktadır. Amerika coğrafyasından uzak bölgelerde yaşanan çatışmalar, Washington'a daha geniş bir manevra alanı sağlayabilir ve rakipleri üzerinde baskı kurmasına, ittifakları ve nüfuz dengelerini yeniden şekillendirmesine imkân tanıyabilir. Ancak kargaşayı yönetmek, sonuçlarını kontrol edebilme kapasitesinden farklıdır; zira krizlerden yararlanmak, bunların hepsinin mutlaka türetildiği veya tek bir tarafın iradesi doğrultusunda ilerlediği anlamına gelmez.

Üçüncü süreç ise en riskli olandır: Bu ise baskı cephelerinin, Amerika Birleşik Devletleri'nin tırmanışın seyrini kontrol etme kapasitesini kaybedeceği ölçüde çoğalmasıdır. Zira her tarafın kendi hesapları ve gündemleri vardır ve müttefiklerin çıkarlarının, ittifaka liderlik eden gücün hesaplarıyla örtüşmesi zorunlu değildir.

Çin ve zamanla yarış

Çin bu denklemin kalbinde görünmektedir; zira onunla yaşanan çatışma, sadece ticaret veya teknolojiyle sınırlı değildir; aksine enerjiye, deniz yollarına ve tedarik zincirlerini güvence altına alma kapasitesine kadar uzanmaktadır.

Amerikan baskısının olası stratejik hedeflerinden biri, Çin'in, Washington'ın onun tercihleri üzerinde etkide bulunma gücünün azalacağı stratejik bağımsızlık aşamasına ulaşmasını engellemektir. Zira dünyanın en büyük ham petrol ithalatçısı olan Çin, enerji kaynaklarını çeşitlendirmek, kara tedarik hatlarını geliştirmek, rezervlerini güçlendirmek ve yenilenebilir enerji ile depolama teknolojilerine yatırım yapmak için çalışmaktadır. Bu dönüşümler, deniz yollarından vazgeçebileceği anlamına gelmemektedir; ancak bunlar, üzerindeki bazı baskı araçlarının etkinliğini kademeli olarak azaltacaktır.

Burada zaman ikilemi öne çıkmaktadır: Zira Çin geniş kapsamlı stratejik alternatifler oluşturmayı başarırsa, enerji ve geçiş güzergâhlarıyla bağlantılı baskı araçları daha az etkili hâle gelebilir. Bu nedenle Amerika ile Çin arasındaki rekabet, Çin alternatiflerinin tamamlanmasını geciktirme çabası ile Pekin'in bunlara ulaşmayı hızlandırma çabası arasındaki bir yarış olarak okunabilir.

Ancak başka bir olasılık daha vardır: Washington ve Pekin'in aşamalı mutabakatlara varması ve enerji ve ticaret alanında daha istikrarlı düzenlemeler karşılığında Çin'in belirli ticari veya ekonomik tavizler vermesi. İşte o zaman Çin'in Amerikan petrolünü satın alması sadece ticari bir işlem olmayacak; aksine başka dosyalarda karşılıklı güvenceler ve tavizlerle birlikte gerçekleşmesi halinde daha geniş kapsamlı bir mutabakatın parçası haline gelebilir.

Çin, Amerika Birleşik Devletleri için uzun vadeli stratejik meydan okumayı temsil ediyorsa, Körfez de küresel enerji denklemindeki en önemli etki noktalarından birini temsil etmektedir. Körfez petrol ve gaz ihracatındaki aksamanın etkisi sadece üretici ülkelerle sınırlı kalmamakta; aksine Asya ve Avrupa ekonomilerine, enerji, taşımacılık ve sigorta fiyatlarına, küresel finansal ve ticari istikrara kadar uzanmaktadır.

Stratejik bir baskı aracına dönüşmesi için Hürmüz Boğazı'nın tamamen kapatılmasına ihtiyaç yoktur; zira geniş çaplı bir aksaklığa yol açmak için deniz taşımacılığı risklerinin ve sigorta maliyetlerinin artması ve arz güvenilirliğinin azalması yeterli olabilir.

Hürmüz'den Babülmendep'e, Kızıldeniz'e ve Süveyş Kanalı'na kadar askeri coğrafya ile ekonomik coğrafya iç içe geçmiştir. Bu yüzden savaş, artık sadece enerji kaynakları üzerinde değil, aynı zamanda enerjiyi taşıyan güzergâhlar, onu karşılayan limanlar ve üretimi pazarlara bağlayan koridorlar üzerinde de yürütülmektedir.

İşte burada bir çelişki yatmaktadır: Stratejik bir rakibe uygulanan baskı, müttefiklerin ekonomileri ve bizzat baskı uygulayan gücün bağımlı olduğu ülkeler de dâhil olmak üzere küresel ekonomide daha geniş çaplı zararlara yol açabilir.

Avrupa, Rusya ve Yahudi varlığı: Çoklu hesaplar ve kontrolden çıkma riskleri

Avrupa sahnesinin bu denklemden ayrı olması imkansızdır. Zira Avrupa, enerji baskılarıyla, yeniden silahlanma maliyetleriyle, Rusya-Ukrayna savaşının devam etmesiyle ve teknoloji ile kritik mineraller üzerindeki rekabetle karşı karşıyadır. Bu baskıların artması, stratejik karar alma bağımsızlığını koruma kapasitesinin gerilemesine yol açabilir.

Rusya'ya gelince; askeri çatışmanın müzakere girişimleriyle iç içe geçtiği bir dönemde, nüfuz alanını genişletmeye ve uluslararası dönüşümlerden yararlanmaya çalışmaktadır. Bu da rekabetin devam etmesinin karşılıklı anlayış kanallarının varlığını engellemediği gibi müzakerelerin varlığının da çatışmanın nedenlerini ortadan kaldırmadığı anlamına gelmektedir.

Orta Doğu'da ise bazı tarafların iç hesaplarının büyük güçlerin hesaplarıyla çatışma ihtimalini temsil eden başka bir ikilem öne çıkmaktadır. Zira iç siyasi krizler askeri kararların zamanlamasını etkileyebilir ve bazı liderleri, iç hedefleri gerçekleştirmek veya müzakere pozisyonlarını güçlendirmek amacıyla tırmandırıcı seçenekleri benimsemeye itebilir.

Burada kontrolden çıkma riski daha büyük olabilir; zira çatışma belirli hedeflerle başlayabilir, ardından da tek bir merkezi kararın sonucunda değil, çatışmaya katılan tarafların hesaplarının sonucunda genişleyebilir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin birden fazla çatışmayı yönetmeyi sürdürme kapasitesi, yalnızca kuvvetlerinin büyüklüğünün veya askeri harcamalarının boyutuyla ölçülmesi imkansızdır; aksine bu maliyetler karşılığında gerçekleştirdiği stratejik getiriye bakılması gerekir. Eğer Çin'in stratejik bağımsızlığını sınırlamayı, kendi teknolojik üstünlüğünü korumayı ve hayati koridorlardaki nüfuzunu güvence altına almayı başarabilirse, uzun vadeli kazanımlar karşılığında yıpranma maliyetini kabul edilebilir görebilir.

Ancak açık cepheler net hedeflere ulaşılmadan devam ederse; özellikle Amerikan kamuoyu kaynakların Amerikan çıkarlarına somut bir getiri sağlamayan çatışmalarda tüketildiğini hissettiğinde askeri ve mali harcamalar iç siyasi bir yüke dönüşebilir.

Yıpranmanın, enerji piyasalarındaki çalkantılar, müttefiklerin güvenindeki azalma ve askerî taahhütlerin maliyetindeki artışla eş zamanlı gerçekleşmesi durumunda, bu denklemin tehlikesi daha da artar.

Burada temel bir nokta öne çıkmaktadır: Amerika Birleşik Devletleri aynı anda birden fazla krizi yönetebilecek kapasitede olabilir; ancak bunun tüm sonuçlarını kontrol edebilecek durumda olması zorunlu değildir.

Uluslararası tablonun belirsizliği, sadece barış çağrısı yapan açıklamalar ile askeri hamleler arasındaki bir çelişki değildir; aynı zamanda güç dengeleri ve uluslararası sistemin geleceğini kontrol etme kapasitesi üzerine daha derin bir mücadeleyi yansıtmaktadır.

Aşamalı uzlaşmalar daha geniş bir stratejinin parçası olabilir ve istikrarsızlığın sürdürülmesi, rakiplerin bağımsız bir denge kurmasını engellemenin bir yolu olabilir; ancak çok sayıda cephenin bulunması, tırmanışın başlangıçtaki hesapların dışına çıkması ihtimalini kendi içinde barındırmaktadır.

Benim kanaatime göre belirleyici soru şu değildir: Amerika Birleşik Devletleri savaş mı yoksa barış mı istiyor? Bilakis belirleyici soru şudur: Güç dengeleri değişmeden önce hangi kazanımları elde etmeye çalıştığı ve bunları gerçekleştirmek için hangi bedeli ödemeyi göze alabildiğidir?

Çin alternatiflerini inşa etmek için zamanla yarışmakta, Washington nüfuz araçlarını korumaya çalışmakta, Avrupa gidişatını kontrol edemediği çatışmaların faturasını ödemekten kaçınmaya çalışmakta ve Körfez ve deniz geçitleri ise son derece hassas bir denklemin merkezinde kalmaktadır.

Dünya mutlaka geleneksel bir dünya savaşına doğru ilerliyor olmayabilir; ancak geçici uzlaşmaların, sınırlı çatışmaların ve nüfuzun sürekli yeniden dağıtılmasının eşlik ettiği uzun bir ekonomik, askerî ve jeopolitik çatışma dönemine girmiş olabilir.

En büyük tehlike sadece herkesin istemediği bir savaşın patlak vermesi değildir; aksine her tarafın, kendisini artık kimsenin kontrol altına alamayacağı bir tırmanışın karşısında bulana kadar savaşı ve gerilimi düşürmeyi kendi çıkarlarına hizmet edecek ölçüde kullanabileceğini düşünmesidir.

Güç dengelerinin değiştiği bir dünyada barış, savaşın sonu değil, aksine onun aşamalarından biri olabilir; savaş ise her zaman devletlerin aldığı bir karar olmayabilir, aksine kontrol etme gücüne sahip olduklarına inandıkları için başlattıkları bir sürecin sonucu olabilir.

Hizb-ut Tahrir Merkezi Medya Ofisi İçin Yazan

Nebil Abdulkerim